

Biblioteca
Seminario di
Pordenone

S.L.

080

MIS

159\18

CHRONICON

SPILIMBERGENSE

NUNC PRIMUM
IN LUCEM EDITUM

UTINI
EX TYP. TURCHETTO
1856

Biblioteca
Seminario di
Pordenone

S.L.

080

MIS

159\18

sch.

CHRONICON SPILIMBERGENSE

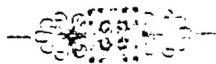
NUNC PRIMUM

IN LUCEM EDITUM

UTINI
EX TYP. TURCHETTO
1856.

ANTELOGIUM.

In pervetusto Ecclesiae Spilimbergensis Codice P. Johannes - Dominicus Ongaro (nomen eruditis nostris haud novum) nonnulla jam diu invenit quae characteribus variis et rudi calamo exarata et nativo quodam sermone qui nullo unquam honestatur, si veritatem dempseris, ornamento, a pluribus ignotisque auctoribus, comvis tamen, exposita, ad Forojuliensem Historiam referebantur.

Instrarum antiquitatum studio ille apprime versatus, reliquias illas veteris aevi hinc atque illinc sparsas, veluti antiquae nostrae magnitudinis fragmina, devota legens manu et fovens amplexu, sensum, inextricabilibus aut semirutis subterlabentem signis, et intercisis vocibus loquacem naviter rimatus excerpserit, verbisque profectionibus mansurum circumsepsit. Verum morte interceptus, opus illud laboriosum, et facti memoriam, et spem

Abstulit atra dies et funere mersit acerbo!

Forte tamen cum mihi talia percontanti in bibliotheca Fontaniniana S. Danielis Apographum illud se videndum nuper obtulisset, notas illas memoriales meliori fato dignas, ab oblivionis pulvere educendas censui, easque nunc in unum corpus redactas, et juxta temporum seriem digestas, sub titulo quem fronte gerunt patriae historiae cultoribus, ut sertum variis pictisque flosculis intertextum, reverenter offero et commendo.

P. J. BIANCHI

—cc008888888888888800cc—

Anno Domini Mccxli. Tartari intraverunt Hungariam octavo kalendas Aprilis, et in eodem anno sol obscuratus est, et tenebre facte sunt super universam terram in festo S. Michaelis.

Anno Domini Mcclix. Migravit ad Dominum potens D. Ezelinus de Romano.

Anno Domini Mccclxvii. Gregorius Patriarcha captus a Comite Alberto; et Mccclxix mortuus est idem D. Patriarcha.

Anno Domini Mccclxxiv. Venit D. Raymundus Patriarcha in ForoJulio.

Anno Domini Mccclxxxix. Destructa est civitas ^{Ambr.} per D. Patriarcham Raymundum, et Veneti fugierunt.

Anno Domini Mccxcix. Mortuus est D. Patriarcha Raymundus die lune vii. exeunte Februario.

Anno Domini Mccxcix. die octavo exeunte Junio fuit electio facta in D. Ducem Polonie in .... per D. Bonifacium Pontificem, et ipsa die dedit Patriarchatum D. Petro Gere Archiepiscopo Capue, et venit in ForoJulio octavo exeunte Septembri.

Anno Mccc. Habuit idem D. Patriarcha vuerram cum D. Comite Goritie et D. Gerardo de Camino, quia ipse D. Gerardus acceperat Terram de Sacilo.

Mccc. Die .... exeunte Februario mortuus est idem D. Petrus Patriarcha.

Anno Domini Mcccn. Factus est D. Ottobonus Patriarcha, et D. Paganus factus est Episcopus Padue, et expulsus est D. .... Capitaneus de Mediolano, et introducti illi de la Turre. Et Carolus Rex sine causa intravit Florentiam, et expulsi sunt illi de .... et destructa est quasi finaliter Florentia. Et idem D. Ottobonus venit in ForoJulio die Martis xiv Augusti, et eodem anno data fuit Collecta xx solidorum pro quolibet manso sentato, et pro qualibet rota molendini, de gratia speciali et non de jure.

Mcccn. die sabbati xiii. exeunte Octobrio. Tergestini interfecerunt D. Dyethalmum de Duino, illum de Vinchestayno et alios xviii. de Nobilibus Carinthie et quamplures alios; et interfecerunt et acceperunt arma et equos numero Cii.

Mccciv. Indictione secunda, die xii. intrante Februario. Misit D. Ottobonus Patriarcha suos Ambaxiatores ad D. Benedictum summum Pontificem super facto questionis vertentis inter ipsum et Dominos Duces Carinthie, et ipsum Patriarcham et Venetos pro facto Istrie: et isti fuerunt Legati D. Henricus de Pramperch, D. Manfredus de Porcileis et D. Petrus de Utino.

multos quia fugierunt.
Et illi qui fuerunt mortui inventi sunt numero: locum habentes proputia
eorum in iuga et ori eorum impetita per mulieres slavonicas ad
deprectum. Post hoc paucos aliquos de turlanis numero XVI. adduxit ad
montes iacentes acceptos eorum amicos et affines, et interrogavit hunc
etiam, et eis humiliter amputata proputia eorum ori fixam suam
proputia, quod torpe et audire et ridiculum dicere, dicentes ipsis
mulieribus: qui volebant mulieres vichoniticas, mulcant nunc
vichonitas.

MCCCXX. et -

Mccciv. Indictione secunda in mense Madii. D. Walterpertoldus filius D. Johannis de Zuccula cepit edificare . . . circum de Spegnimbergo.

Mccciv. Orta est vuerra inter Venetos et Paduanos occasione salinarum, et interfecti fuerunt multi ex utraque parte, et in Mcccv facta est pax inter eos.

Mccciv. Renovavit frater Johannes Ecclesiam S. Johannis de Heremith.

Mcccviii. In mense Madio D. Walterpertoldus, D. Heynricus de Prampergo et D. Odoricus de Cucanea violenter intraverunt Cividatum, et acceperunt portas, sed eas non potuerunt obtinere, nam interfecti fuerunt per Civitatenses duo ex . . . eorum, alii autem expulsi sunt de Terra.

Mcccix. Indictione septima, in mense Februarii. D. Patriarcha Ottobonus et illi de Stumberch obsederunt Zucculam: et sub eodem millesimo, in mense Martii venit D. Rizzardus in Forojulio, et accepit curtinam de Casteglons, et combussit eam. Et D. Heynricus de Prampergo atque D. Odoricus de Cucanea, qui erant eum eo, fecerunt turrim prefate curtine dirui. Postea venerunt ad S. Danielem et combusserunt curtinam dictae ville, et spoliaverunt totam villam predictam. Inde quidem recesserunt, et iverunt Sedeglanum et Gradiscam et combusserunt curtinas predictarum villarum, et destruxerunt turrim Sedeglani, et spoliaverunt predictas villas; et alias curtinas plures destruxerunt per Forumjulii: ita curтина Urzinici et Valeriani, et postea recessit, et ivit Tervisium.

Eodem millesimo et indictione, die primo Aprilis. D. Heynricus de Prampergo et D. Walterpertoldus de Spegnimbergo cum gente Fane iverunt Maniacum et combusserunt villam ejus. Et cum esset illic Comes Montispacis aggressus fuit eos, et interfecit ex ipsis circa quadraginta. Reliqui autem capti fuerunt, exceptis paucis qui fugierunt cum D. Walterpertoldo ad Montemregalem. Et tunc fuit captus supradictus D. Heynricus de Prampergo et ductus fuit Utinum, et tormentatus fuit; qui in fine in die tertia decollatus est ex precepto D. Patriarche Ottoboni regentis Ecclesiam Aquilegensis.

Eodem millesimo et Indictione, in mense Madio. Venit iterum D. Rizzardus in Forojulio cum D. Comite Goritie, et combusserunt Ecclesiam S. Marie Longe in qua combusti sunt multi homines et mulieres. Quo facto, iverunt Sacilettum, et acceperunt eum, atque diruerunt. Posteaque venerunt ad S. Vitum, et obsederunt eum; ubi existentibus, D. Walterpertoldus de Spegnimbergo cepit quemdam nepotem Fratris Alberti Capitaneum Portusgruarii qui volebat . . . dictum Castrum, et fecit eum suspendi. Sed in fine post xx. dies vel circa. acceperunt eum. Et illis diebus cum cepissent Sacilettum, Barbanici venerunt in Forojulio et ob eorum metum D. Patriarcha fugiit de Forojulio, et ivit ad Legatum, qui morabatur Bononie.

Anno Domini Mcccxxxviii. Infra octavam Assumptionis Sancte Marie incepit maxima Locustarum multitudo, et venit tribus annis successive ita destruentium Forumjulium, Terram Theotonicam, Lombardiam, et quamplures alias mundi partes.

Anno Domini Mcccxliiii. Indictione xi die xiii mensis Julii. Cum potens et Nobilis miles D. Bartholomeus de Spegnimbergo ad loquendum D. Ubertino de Carraria Paduam pergeret, ad hospitandum Pratam pervenit cum D. Fedrigino de la Turre et sua comitiva. Hospitabatur in domo Tristani, ubi summo mane in aurora diei per Biachinum de Porcileis ejusque fratrem Luchinum est solus, in duployde sindonis, de toro surgens crude-

liter interemptus, modo sicario atque falso: ductus tamen Spegnimbergum et ibidem sepultus.

MCCCXLVI. Magna fuit fames per universum orbem, et perduravit per duos annos et ultra.

Anno Domini MCCCXLVIII. Rex Hungarie ivit Aquilegiam transiens per Forumjulium, manens quoque in Civitate Austrie et in Utino; et sic recessit, et inde reversus est tempore Epidemie carbuncularie.

MCCCXLIX. Indictione prima. In Conversione S. Pauli factus est terremotus magnus per universum orbem.

Eodem millesimo magna affuit mortalitas propter morbum glanzarum per universum orbem, et propter sputationem sanguinis.

MCCCXLIX. Venerabilis Pater D. Guido Cardinalis Legatus D. Pape transivit per Forumjulium, et ivit Hungariam, et reversus est, et hospitatus in Spegnimbergo.

Anno Domini MCCCXLIX. Indictione secunda, die... mensis... D. Comes Goritie et Tyrolis venit in Foro Julio tamquam Advocatus Ecclesie Aquilegensis cum magna gentium comitiva, eo quod Patriarcha Bertrandus cum illis de Savorgnano et Commune Utini tenebat rationes Nobilium virorum de Foro Julio: et cum D. Comite Heynrico Nobilis vir D. Johannes Franciscus de Castello Propeti, D. Hermacoras de la Turre de Castellutto, D. Biachinus de Porcileis, Commune Portusnaonis, illi de Prata et de Brugnara, illi de Civitate Austrie, totumque Commune, et D. Walterpertoldus et Heynricus fratres de Spegnimbergo, et illi de Villalta omnes cum exfortio suo in campania... usque ad ultimum diem Octobris, et donec steterunt, ceperunt.... Faganeam, et S. Danielem, et Bujam, et Tricesimum per vim. Item ceperunt D. Symonem de Valvesono, D... filium Hectoris... et alios quamplures de Utino propter bellum, et fregerunt rugias Utini. Item iverunt Glemonam, et ibi steterunt per octo dies. Et habito Tricesimo, steterunt in campania per duos dies. Postmodum recesserunt a campania propter malum tempus, et Legatus inter Comitem Goritie et Patriarcham fecit treguas die secundo Novembris eodem millesimo. Et illi de Tricano, de Cavoriacho, illi de Murutio, illi de Colloredo, illi de Sofimbergo omnes cum suo exfortio fuerunt cum D. Comite in ejus subsidium.

MCCCL. Indictione tertia. Innovata et celebrata fuit indulgentia generalis per summum Pontificem.

MCCCL. Iterum affuit mortalitas magna propter sputum sanguinis.

Eodem millesimo Utinenses adepti sunt Faganeam et S. Danielem, Murutium, Pers et Tricesimum, et defecerunt et destruxerunt Susans de mense Aprilis. Item de mense Maii acceperunt Curtinam Flambri. Item de mense Madii D. Biachinus de Porcileis Capitaneus Portusnaonis cum subsidio Dominorum de Spegnimbergo accepit Turrim. Item de mense Maii Utinenses ceperunt Bujam propter famem cum Commune Glemone et ceteris Communitatibus.

MCCCL. Indictione tertia, die sexta Junii, die Dominico. D. Patriarcha Bertrandus Aquilegensis una cum D... D. Hermano de Carnea, ac cum D. Gerardo de Cucanea veniens de Sacilo et ipsorum gentium magna comitiva, intendebat Utinum pertransire. Quare Domini de Spegnimbergo, videlicet D. Heynricus, misit gentes quas habebat in Spegnimbergo extra, et eos ut defenderent que.... in Spegnimbergo, violenter debellaverunt Patriarcham et totam eorum comitivam. Et in debellatione illa mor-

tuus fuit Patriarcha, et capti fuerunt Domini Federicus et Gerardus predicti, et quidam filius D. Gerardi et alii quamplures Utinenses, et quasi omnes .... in bello, et percussi. Patriarcha tamen ductus per hominem de Spegnimbergo Utinum fuit, et ibi sepultus per Utinenses. Reliqui alii captivi ducti fuerunt Spegnimbergum. Hec autem debellatio fuit facta in campania Richenveld, que distat a Spegnimbergo tribus milliaribus.

Eo millesimo paucis tempore post dictam debellationem et successum D. Albertus Dux Austrie misit magnam quantitatem gentium in Forojulii, et D. Ulricum de Walse in Mareschallum exercitus, et Dominos Federicum et Conradum de Ovenstein. Et fuerunt, ut dicebatur, ultra xii millia equites; et de mense Julii ejusdem anni Utinum, Glemona, Carnea, Venzonum et S. Daniel se dederunt illis gentibus.

Eo millesimo de mense Augusti. D. Dux personaliter venit in Forojulium et resedit in Avenzone, et stetit per octo dies, et dum stetit fecit fieri treguas inter Nobiles Forojulii per omnes usque ad unum mensem successivum post adventum Patriarche, donec forent in concordio. Et tunc omnes Nobiles Forojulii juraverunt habere treguas firmas usque ad terminum positum, et quod si per aliquem tregue frangerentur, omnes Nobiles alii teneantur ipsum qui frangeret offendere. Et hiis actis, D. Comes Goritiae remansit super hiis que adeptus fuit, et D. Dux super hiis que adeptus fuit, et D. Comes debet tenere jus de servitoribus suis, et D. Dux de servitoribus suis. Item dum D. Dux stetit in Avenzone, Glemonenses dederunt D. Duci turrim et castrum Glemone.

Anno Dominice Nativitatis Mcccll. Indictione iv die xvm intrante mense Madii. Reverendus in Christo Pater et Dominus D. Nicolaus filius q. D. Regis Johannis, et frater D. Karuli, Dei gratia S. Sedis Aquilegensis Patriarcha, hospitatus fuit in Glemona.

Anno Dominice Nativitatis Mcccll die xi intrante mense Octubris. Reverendus Pater et Dominus D. Nicolaus Dei gratia S. Sedis Aquilegensis Patriarcha cum gente D. Comitum Goritiae et Castellanis Forojuliensibus exterminaverunt et per terram deiecerunt Castrum Propeti cum examine belligero gentis armigere.

Sub prelibato Mcccll. In vigilia S. Martini videlicet x Novembris. Nobiles milites ac viri Domini Hendricus de Walse et Conradus de Ovenstaino cum multa alia comitiva Theotonicorum et cum q. m. D. et cum Simone de Valvasono fuerunt hospitati in Spegnimbergo; et in die S. Martini iverunt ad Portumnaonis, et presentaverunt monetam suam Biaguino de Porcileis, et ille tenuit illam accipere. Et demum reversi sunt in Hostaricum ad D. Ducem ad faciendum sibi relationem sue delegationis.

Sub prelibato Mcccll. In festo S. Andree, videlicet ultimo Novembris. Mareschallus D. Nicolai Patriarche Aquilegensis cepit in Caprolis D. Johannem Franciscum de Castello Propeti, et Porpetum filium dicti D. Johannis Francisci, et unum alium juvenem. Et fregit dictus D. Mareschallus hospitium ubi erat dictus D. Johannes Franciscus, et ibi eum cepit cum dicto suo filio, et eos cepit in toro. Et die Veneris sequenti dictum festum S. Andree conducti fuerunt in Utinum ad dictum D. Patriarcham, et die Sabbate sequenti, videlicet tertio die Decembris, dictus D. Johannes Franciscus abrasus fuit caput, et indutus de bruno, et amputatum fuit sibi caput, et positum caput super unam lanceam de cavallo et portatum circumquaque per Terram Utini, et postmodum positum supra portam qua itur in ca-

strum Utini. Et predicto die Sabathi, videlicet tertio Decembris, cepit D. Patriarcha D. Armanum de Carnea et filium ejus, et fratrem dicti D. Armani, et eos posuit in suis carceribus.

Sub prelibato Mccclii die Veneris, videlicet xvi die Decembris prefatus D. Patriarcha Nicolaus fecit amputare caput D. Rizzardo de Varmo in Utino, et die Sabathi sequenti xvii memorati mensis Decembris fecit decapitare etiam D. Armanum de Carnea.

Mccclii. De mense Januarii, disruptit, seu per terram proicere fecit D. Patriarcha Nicolaus castrum Tarcenti inferioris; et de mense Februarii subsequentis fecit dictus Patriarcha deicere castrum Tarcenti superioris.

Mccclii. D. Patriarcha disruptit portam castri de Melso D. Durinchi et Bossi et fratrum dicti Bossi die xv Martii.

Millesimo predicto die xxv Martii. Mutilatum fuit caput D. Symoni de Castillerio, et lapides dicti castri conducti in Utinum in utilitatem Terre Utini.

Item die xxiv Maii. D. Patriarcha Nicolaus accepit castrum Sophumbergi in se, et suspendit D. Haynricum, et de dicto castro expulit Consortes dicti D. Haynrici.

Predicto millesimo die viii Junii. Ambaxiatores de Florentia, de Perusia et Senensium, volentes ire ad D. Karolum Imperatorem, cum eorum comitiva hospitati fuerunt in Spegnimbergo, et secum erat D. Jacobus Maroel Marischalehus D. Patriarche.

Mccclii die xvi Junii. Ille miles de Wuaysinicho cum maxima comitiva belligera gentis armigere venit in villa Curienaonis in hospitio, occasione recipiendi Terram Portusnaonis de mandato D. Ducis Hostarichi.

Millesimo predicto die xviii Junii. Biaquinus de Porcileis dedit Terram Portusnaonis illi Domino de Wuasynich.

Eodem millesimo die xv Octobris. Dictus D. Biaquinus per illum de Wuaysinich cum sua comitiva dicti D. Biaquini extra Terram Portusnaonis depulsus fuit, et capti fuerunt tresdecim proditores volentes prodere Terram, inter quos fuit .... Pardilinus, et filius, et Zanuttus q. Petri de Zerneo, et quamplures alii. Expulso Procuste Portusnaonis, dominium habitale est gratiose collatum Ovenstaynensi hero ab Austrensi Duce.

Anno Dominice Nativitatis Mccclii. Natus fuit Wincelans filius D. Pertoldi in festo omnium Sanctorum, scilicet primo die Novembris, et octavo die dicti mensis baptizatus fuit per D. Fratrem Petrum Episcopum Concordiensem, quem in brachio tenuit Reverendus Pater et Dominus D. Nicolaus Patriarcha Aquilegensis, et Comes de Litterbergo, et D. Cunz miles, et ... quamplures alii familiares dicti D. Patriarche.

Anno Domini Mccclii. Indictione quinta die xiii mensis Decembris, scilicet in festo S. Lucie Rome fuerunt multa miracula scilicet fulgura et tonitrua. Inter alia dederunt fulgura in turre S. Petri et destruxerunt totam turrem, et campanas fregerunt, et destruxerunt et combusserunt ex divina potentia.

X Anno Nativitatis Dominice Mccclii. Indictione vi die xiv intrante mense Aprilis. Antonius filius D. Hendrici baptizatus fuit per Venerabilem Patrem et D. Petrum Dei gratia Episcopum Concordiensem, et Nicolussius filius dicti D. Hendrici designatus fuit clericus ad primam Tonsuram per dictum D. Episcopum in Spegnimbergo.

Mccclii. Indictione vi. Die primo Junii. D. Federicus de Portis ductus fuit per Terram Utini super unum currum tanaglando omnia membra

de Savorgnano .... de Curanea. Post ipsorum creationes sequentes ultra mille .... et quinquaginta creati.

Anno Dominice Nativitatis Mccciv. Indictione viii die Martis videlicet xviii Augusti in Civitate Austrie. D. Petrus de Malempensa Luchensis Vicarius generalis Reverendi Patris et Domini D. Nicolai Dei gratia Patriarche Aquilegensis captus fuit in prelibata Civitate Austrie ad furorem dictorum Civitatis et xxvi die fuit decapitatus in dicta Civitate Austrie.

Item sub eodem millesimo die Sabbati, videlicet xxii Augusti. In Utino sub domo Communis Platee. D. Jacobus Maroel ad rumorem populi venit, et inde fugiit in domum Hectoris, et ibi secutus est populus Utinensis. Interfectus fuit, et inde per pedes et capillos et barbam in plateam conductus et totus incisus.

Anno Dominice Nativitatis Mccclvi. Indictione ix die v exeunte Junio. Strenuus vir, Nobilissimus et potentissimus D. Ludovicus Rex Hungaricus hospitatus fuit in S. Vito cum maxima comitiva et cum exercitu gentis belligere et armigere. Et iverunt Coneglanum, et fuerunt numero centum millia et ultra equites. Et in festo sanctorum Hermagore et Fortunati se rediderunt D. Regi, et habuit Terram et Castrum. Et die xiii Julii, de Coneglano cum exercitu recedentes iverunt Tarvisium et .... sunt Castrum et Civitatem et locum dicti Tarvisii. Et die Martis, videlicet xxiii de mense Augusti recessit D. Rex Hungaricus cum sua gente de Tarvisio sine aliquo concordio. Et die Sabbati sequenti, videlicet xxvii Augusti transivit cum sua gente per extra Spegnimbergum et per fossatum exterius; et locutus fuit per maximam horam cum Domino nostro D. Pertoldo et illa nocte hospitatus fuit super ripam Tulmenti ab altera parte: et D. Comes Goritie illa nocte hospitatus fuit cum Dominis Pertoldo et Henrico fratribus in dicto Spegnimbergo.

Mccclvi. Die ... mensis Augusti. Captum fuit Serravallum per Hungaros eo quia illi de Serravallo, pro deficientibus sibi victualibus, se rediderunt cum pactis.

Mccclvi. Die xi Intrante mense Septembris. In primo somno cecidit valida tempestas circa Spegnimbergum.

Mccclvii. Indictione x die Martis quinto Septembris. D. Manfredus filius olim D. Johannis Francisci de Castello fuit interfectus per Dominos Jacobum et Zanellum fratres filios D. Fulcherii .... in Tarcento superioris pendentibus trequis inter eos. Et tunc predicti de ... habebant in se Castrum Tarcenti superioris. Et hiis factis, D. Rizzardus frater ipsius D. Manfredi cum favore et subsidio Nobilium et Communitatum de Forojulii, qui pro majori parte cucurrerunt ad subsidium dicti D. Rizzardi, obsederunt Castrum Tarcenti superioris, et die Dominico x Septembris exterminaverunt castrum ipsum; et ceperunt Castrum ipsum absque turri; et interfecerunt D. Jacobum et quemdam socium suum. Et die sequenti reliqui qui remanserunt in dicta turre se rediderunt, et fuerunt capti et conducti in turrim .... filius D. Fulcherii. Locus vero remansit in manibus Mareschalli D. Patriarche qui, ut dicitur, promisit dare dicto D. Rizzardo.

Anno Dominice Nativitatis Mccclviii. Die tertio exeunte Julio. D. Patriarcha Nicolaus frater excellentissimi Imperatoris semper Augusti D. Karoli de Lucimburgo de hoc seculo migravit in Civitate Belluni, et ingressus est carnis tramitem universe.

Anno Domini Mccclviii. Factum fuit et completum Altare majus Eo-

clesie S. Marie de Spegnimbergo, die S. Stephani sexto exeunte Decembris; et celebrata fuit Missa ibi per presbiterum Ambrosium Capellanum dicte Ecclesie et Plebanum Travesii.

Anno Domini Mccclix. Data et concessa est Indulgentia Ecclesie S. Marie de Spegnimbergo semper die Assumptionis S. Marie, et die Nativitatis ejusdem, et Annunciationis ejusdem, et Purificationis ejusdem Virginis Marie per Reverendissimum in Christo Patrem et Dominum D. Petrum Dei et Apostolice Sedis gratia Episcopum Concordiensem.

Anno Domini Mccclix. Die quinto intrante mense Septembris. Venit primo, existens Patriarcha, in Aquilegiam Reverendissimus in Christo Pater et Dominus D. Ludovicus dignissimus Dei et Apostolice Sedis gratia Aquilegensis Patriarcha.

Anno Domini Mccclxi die xxiv Martii. Illi de S. Daniele furati fuerunt Castrum Varmi inferioris D. Dethalmo de Varmo affini Dominorum de Spegnimbergo. Propter quod quia D. Ludovicus Patriarcha noluit procedere ad restitutionem faciendam, sicut in Generali Colloquio fuerat terminatum, Domini Walterpertoldus et Henricus .... fuerunt cum D. Patriarcha.

Anno Domini Mccclxi indictione xiv die lune quinto intrante mense Aprilis. Hora tertia noctis exiliit ignis magnus de burgo novo Spegnimbergi in ruga Stupe, et combussit in burgo illo quatuor fugas domorum a parte superiori, et omnes domos et tegetes que erant a parte inferiori ultra royam, preter tres domos, Hospitale, et Ecclesiam S. Panthaleonis. Et idem ipse ignis volavit in burgo, qui dicitur Valbruna, et combussit totam Valbrunam, et quidquid fuit a janua de Quid, usque ad januam de medio et fossale; et in tanto furore quod quasi nulla persona de bonis suis potuit furari quidquam de bonis suis, imo vix evaserunt cum personis. Item ipse ignis combussit totum burgum interius, quidquid fuit a janua de Dimidro usque ad cisternam superiorem ubi morabatur Damquardus a parte superiori vie que dicitur forum, preter tres domos. Et tamen non perit persona preter quam quedam muliercula que cecidit in roya. Et duravit idem ignis ab hora illa qua incepit cum flamma valida, usque in diem hora prima, et non potuit extingui per tres dies totaliter.

Eo millesimo die xi Augusti. D. Ludovicus Patriarcha misit gentes suas ad dampnificandum Dominos de Spegnimbergo, et die xii Augusti cucurrerunt ad villam Barbeani pro comburenda, et ipsa die mortuus fuit quidam familiaris D. Patriarche, et vulnerati aliqui, et deinde fugerunt ad S. Danielem.

Anno Domini Mccclxi die xiv Augusti. Applicuerunt octo centum homines armigeri in Forojulii apud Villamnovam prope Carpachum, quos D. Rodulfus Dux Austrie miserat ante se ad dampnificandum Patriam Forojulii pro eo quod illi de Glemona et de Prampergo acceperunt Selusam, et dampnificaverunt Venzonum, et quia mercatores D. Ducis per illos de Prampergo, de Civitate, de Glemona, et de S. Daniele erant derobati, et non fiebat restitui.

Eo millesimo die xvi Augusti. Dicte gentes cucurrerunt ad S. Danielem, et Domini de Spegnimbergo, de Ragonea, de Portunaone, et de Prata fuerunt cum eis; et ibi steterunt diebus quinque, et combusserunt villam S. Danielis, et roncnaverunt. Deinde recesserunt, et venerunt ad Torridam, et ibi steterunt diebus septem, et date fuerunt eis Curtine de Sedeglano et de Gradisca cum pactis.

Et millesimo die **xxix** Augusti. Domini Duces Austrie, scilicet D. Dux Rodulfus et Federicus applicuerunt Goritiam cum magna gentium Comitativa, numero quatuor millium equitum, et exinde venerunt ante Manzanum, et acceperunt Manzanum et Badrium cum pactis; et tunc Abbas Rosacensis intravit cum Ducibus. Deinde venerunt ante Utinum, et ibi steterunt diebus quatuor; et die duodecima Septembris deinde recesserunt et venerunt ante Faganeam, et ibi steterunt diebus octo, et hiis diebus fuerunt facta pacta inter Dominos Duces et D. Patriarcham Ludovicum: videlicet quod ipse D. Patriarcha cum **xii** illorum Nobilium de Foro Julii, quos Duces vellent eligere, deberent ire ad Viennam, et expectare Duces, et deinde ire ad D. Karolum imperatorem, et in eum et in D. Ducem Rodulfum compromittere et obedire sicut definiverint; et illis diebus mortuus est Marchio Brandimburgensis ad domum suam, et illis diebus D. Dux Federicus accepit iter versus Viennam, et D. Patriarcha post eum, et antequam irent D. Comes Goritie dedit unam de suis filiabus in uxorem unius fratris D. Ducis Austrie, et deinde D. Dux Rodulfus accepit iter suum versus Venetias, et in festo S. Michaelis applicuit in Venetiis, et eadem factus fuit maximus honor per Venetos, et ibi permansit diebus septem.

Die vero quinto Octobris idem D. Dux accepit iter suum versus Goritiam, et cum ipse applicuit in Foro Julii, stetit duobus diebus; et tunc D. Franciscus de Savorgnano et D. Symon de Valvesono in precedendo D. Ducem secuti sunt D. Patriarcham, et cum applicuerunt in Viennam D. Patriarcha cum suis et D. Franciscus et D. Symon juraverunt coram Duce de non recedendo de Vienna sine voluntate D. Ducis.

Anno Domini **Mccclxi** die secundo Martii. Commune Utini, et Commune Civitatis, et Commune Glemonae cucurrerunt ante Manzanum et acceperunt per ignem impositum Castrum Manzani. Deinde venerunt Budrium, et projecerunt per terram. Et cum eis fuerunt D. Patriarcha, alique Nobiles de Foro Julii; et in illis diebus cucurrerunt ad Cormons, et combusserunt aliquas domos; et in eis multi fuerunt vulnerati et mortui, et in hiis diebus acceperunt per pacta curtinam Quadravii et de Rivolto.

Post dies paucos reversi sunt D. Franciscus de Savorgnano, et D. Symon de Valvesono in Forum Julii, qui clam recesserunt de Vienna sine voluntate Ducis.

Mccclxii. Die **xiv** Martii. Communitates Utini et Civitatis cum talia Nobilium de Foro Julii, inter quos fuit Gulielmus Boyanus de Civitate et Commune Montisfalconis excurrerunt ante Duinum, et derobaverunt, et combusserunt villam, et Ecclesiam S. Joannis del Chars, et revertentibus ipsis, Dominus de Duino cucurrit post eos, et cum illo D. Vuolricus de Raifimbergo in subsidium Domini de Duino venit per antea, et dederunt eis conflictum tale, quod mortui fuerunt de Furlanis numero inventi quatuor centum et decem octo pedites; de equitibus autem nullus quia fugierunt.

Mccclxx. Die **xi** intrante Junio die S. Barnabe. Posita fuit campana magna super Campanilum per magistrum Viventium et Bonum Johannem marangonum.

Anno Domini **Mccclxxiv**. Die **xxiv** mensis Septembris Dominice prime ante festum S. Michaelis. Cum potens miles et Nobilis vir D. Nicolaus de Spegnimbergo natus egregii viri D. Henrici bone memorie de Spegnimbergo fratris potentis et strenui militis D. Waltherpertoldi de loco prefato, in comitiva octo virorum tantum, obviam iret D. Marquardo Reverendissi-

mo Aquilegensi Patriarche tunc de partibus Australibus venienti, sub Tricesimo reperit D. Biaquinum de Porcileis, qui interfecerat proditorio modo avum suum potentem et strenuum militem D. Bartholomeum in Prata, ubi hospitabatur, in camera in diploide sindonea sola. Quare etsi fuisset in comitiva bene quadraginta et ultra egressorum de Utino euntium obviam D. Patriarche, tanquam probus ultor viriliter aggressus est. Qui interpellans, ut se tueretur, eundem D. Biaquinum inter omnes suos comites ense suo totaliter penetravit. Et cum vidisset in terram, iterum replicatis ictibus sic trasfolit, quod in crastinum, receptis Ecclesiasticis Sacramentis, Utini demigravit Verbum Dominicum non preterivit: qui gladio feriet, pregonea filius

Mcccxxxviii. Die nono exeunte Martio. Nobilis vir D. Pregonea filius Nobilis militis D. Walpertoldi de Spegnimbergo recepit, intravit et habuit Castrum novum a Nobili et Magnifico Comite Maynardo Comite Goritiae, Tyrolis, et Palatino Karinthie.

Anno Domini Mcccxxxv. Natus fuit Johannes Franciscus filius nobilis viri D. Venzeslai militis de Spegnimbergo, et quinto exeunte mense Augusti baptizatus fuit per venerabilem presbiterum Plebanum Travesii.

Anno Domini Mcccxc. Totum oppidum Spegnimbergi usque ad portas arcis ingenti flamma occupatum, omnes fere domos et edificia in cinere versa conspexit, pauculis dumtaxat intactis.

Anno Domini Mcccxi. Indictione nona, xi mensis Novembris. Applicuit in Spegnimbergo Serenissimus D. Rubertus clemens Rex Romanorum, qui ivit Romam ad accipiendum coronam Imperii. Et nota quod dictus D. Rex de Bavaria, videlicet Imperator novus, non potuit ire ultra Paduam propter metum Serenissimi D. Ducis Mediolanensis.

Mcccxi. Indictione secunda, die xx mensis Maii. Ser Nadalinus frater D. Antonii olim Patriarche Aquilegensis absque aliqua dissidatione cucurrit ante Valvesonum cum centum equis, et depredatus fuit quadringentos inter equos et vaccas. De quibus quadringentis fuerunt lxxix de dominio Nobilis viri D. Thome de Spegnimbergo et xvii de dominio nobilis viri D. Ulvini. Item eo die ceperunt quatuor captivos de dominio illorum de Valvesono, et unum de dominio D. Thome. Et eodem die paulo post meridiem ipsimet cucurrerunt ad Praturlonum, et ad viam Fluminis, et derobaverunt dictas duas villas, que sunt egregii et potentis viri D. Guilelmini Comitis de Prata. Et eo die combusserunt xx curtivos in villis illorum de Valvesono.

Mcccxi. Indictione secunda die Veneris sexto intrante mense Septembris. Hora quarta ante diem recessit D. Papa Gregorius xii de Civitate Austrie causa eundi ad portum Latisane pro ascendendo navem et ire Ariminum.... cum illis de Utino aggressi fuerunt dictum D. Papam prope unam villam, que est juxta Belgradum.... in sua comitiva ducentos equestres et centum pedites, et D. Papa erat cum sexaginta equis, inter quos erant xx Episcopi et Abbates, et alii quadraginta erant homines armigeri, videlicet Antonius et Colussius Interii de S. Vito fratres. Et tantam defensionem fecerunt quod dictus D. Papa fugiit et intravit Portum Latisane forte cum xx equis, et omnes alii fuerunt capti cum tota argenteria, reliquiis, et valisiis maximi valoris, et sumpto prandio, idem D. Papa ascendit in navi et recessit de portu Latisane cum maximo dubio, et ivit Riminum.

Mcccxi. Die xxv Martii. Facta fuit solemnitas Annunciationis Beate Marie Virginis in Ecclesia S. Marie de Spegnimbergo per presbiterum Marinum Parochianum predictae Ecclesie.

Mccccxi. Die xx Novembris. Applicuit in Forojulio D. Pippo Capitaneus generalis gentium illustrissimi D. Sigismundi Regis Hungarie, qui habebat secum quatuordecim millia Hungaros equestres, et die ultima Novembris ipse habuit Utinum: et D. Tristanus de Savorgnano rapuit fugam cum multis aliis Utinensibus: et in spatio quadraginta dierum dictus D. Pippo habuit obedientiam omnium de Patria Forijulii, preter quam D. Tristani. Et recepit per vim Castrum Turris, et Bastiam Montisregalis; et omnibus Forojuliensibus qui erant in dictis Turri et Bastia pro dominio Venetiarum, fecit amputare unam manum et eruere unum oculum. Et postea ipse D. Pippo cum suis gentibus intravit foveam Caugonis factam per Venetos, et quasi omnes armigeros Domini cepit ipsa die, et in crastino ipse recepit Serravallum, et posuit ad soccomannum, et accepit Crudignanum et Cenetam. Et illi de Civitate Belluni et de Feltro dederunt se dicto D. Pipponi. Et habuit Castrum de la Costa, et Sanctum Baldum. et accepit per vim la Motta, et omnibus qui erant ibi pro Dominio, fecit amputare unam manum et eruere unum oculum. Et postea subito ipse habuit Opitergium et Portum Boleleti; et exinde ipse reversus fuit in Patriam Forijulii, et D. Tristanus fecit sibi obedientiam cum eo quod ipse non debeat ire Utinum sine licentia D. Regis.

Mccccxii. D. Tristanus de Savorgnano intravit Utinum nocte Mercurii Sancti, non obstante promissione facta D. Pipponi, et stetit in Utino septem diebus. Et tunc quidam Bannus Hungarus et tota Patria Forijulii posuerunt campum prope Utinum, et in nocte sequenti dictus D. Tristanus rapuit Savorgnam. Et quando D. Rex venit in Patria, ipse castramentatus fuit Savorgnanum, et ipsum accepit et fecit rui per terram. Et recessit a Savorgnanum, et ivit Osopium et accepit ipsum, et donavit Ecclesie Aquilegensi. Et postea ivit ad Castrum Arcarum cum toto suo campo et cum tota Patria, et stetit ibi xxv diebus. Et illis diebus fuit tanta inundatio pluvie et aquarum, quod non potuit ipsum habere. Et illuc venit Comes Pertoldus de Principibus Romanis pro parte D. Pape Johannis, et tractavit treguas inter D. Regem et Venetos per quinque annos. Qui Dominus recessit de campo, et ivit Utinum, et ibi stetit per xv dies, et tunc ipse recessit de Utino, et ivit Feltrum, et de Feltro per illos montes ivit quamdam civitatem que vocatur .... ubi stetit tribus mensibus, et ibi fuerunt cum ipso Ambaxiatores D. Ducis Mediolanensis pro concordando ipsum cum D. Imperatore: et trina vice fuit in concordio cum ipso non bono modo, sed ficto modo. Et tunc D. Rex ivit in Lombardiam ad quamdam civitatem que vocatur Lodi, et ad ipsum venit D. Papa Johannes ubi deliberaverunt multis sed inter alia deliberaverunt Concilium fiendum in festo Omnium Sanctorum proximo futuro, quod erat in Mccccxiii die primo Novembris. Et tunc dicti D. Papa et Imperator iverunt Cremonam, et ibi stetit D. Imperator tribus mensibus in castro dicte civitatis quod Gabrinsonde Dominus Cremona paravit sibi omnibus necessariis. Et inde recessit et ivit Januam, et D. Papa ivit Mantuam, et de Mantua ivit Bononiam, ubi fecit reedificare Castrum quod alias Bononienses corruerunt per terram.

Mccccxiii. Die xxvii Maii. Illustrissimus et Invictissimus D. Sigismundus Rex Bohemie ac Hungarie, Romanorum Imperator Electus, fuit in Spegnimbergo, et Serenissimus Princeps D. Lodovicus de Thech Aquilegensis Patriarcha Electus venit cum D. Imperatore, et multi alii, videlicet D. Brunorus de la Scala et D. Marsilius de Carraria.

Mccccxiii. Invictissimus ac Illustrissimus D. Sigismundus Imperator Electus coronatus fuit, et illustrissima Domina Imperatrix, videlicet D.ª Barbara, coronata fuit in Aquisgranis die octavo Novembris. ubi interfuerunt ducenti Barones, et infiniti Principes, et copiosa multitudo militum.

Mccccxv. Die xxi Julii, hora xiv. Crevit Tulmentum ejus aqua erat sanguinea: de quo omnes videntes dictum Tulmentum crevisse in tali colore sanguineo, cum eo die fuerit magnus calor, maxime admirati fuerunt.

Mccccxviii. Die nono Maii. In villa que dicitur Band supra Cordivadam datus est per Furlanos de citra Tulmentum notabilis conflictus armigeris pedestribus et equestribus numero sexcentum stipendiariis Venetorum pergentium ad exercitum ipsorum Venetorum, qui tunc erant Flumignani ultra Tulmentum in damnum et destructionem Patrie Forijulii. Et mortui fuerunt in dicto conflictu, sicut communiter asserebatur ab omnibus, plures tercentum de ipsis inimicis, et tantum quatuor de nostris, qui interfecti fuerunt per errorem ab ipsis et nostris non cognoscentibus, et putantibus esse inimicos. Conductores et Gubernatores nostrorum fuerunt Magnificus et egregius D. Nicolussius Comes Prate, et D. Federicus Comes Purcelliarum, et Nobilis et egregius Jacobus de Valvesono, et Ulvinus ejus consors, et Nobilis Franciscus de Prodolono, qui omnes prudenter et viriliter se gesserunt, sed precipue prefatus Franciscus de Prodolono qui pluribus acceptis vulneribus fuit principalis causa victoriae.

Anno Domini Mccccxviii. Die xx Decembris natus fuit Venzislaus novus filius Nobilis et potentis D. Pertoldi de Spegnimbergo.

Mccccxxi. Die tertia Maii. Illustrissimus Princeps D. Albertus Dux Austrie duxit in conjugem Nobilissimam et honestissimam Dominam D. Elisabetham filiam invictissimi et Serenissimi D. Sigismundi Regis Hungarie et Romanorum Imperatoris.

Mccccxxii. Die xxvii Maii. Prosilivit ignis in Burgo novo, in domo Francisci Notarii post Ecclesiam S. Panthaleonis xix hora: quo igne combuste fuerunt in suprascripto burgo clxx domus, et circa xxx animalia inter equos, boves et porcos.

Mccccxxii. Die xxi Novembris. Mane trasvolavit supra Terram Spegnimbergi ab oriente versus occidentem innumerabilis et incredibilis minutarum avium multitudo que satis onerasset, secundum opinionem videntium, plus quam decem panerios.

Mccccxxvii. Indictione x die lune sexto Martii. Circa meridiem suscitatus ignis per quosdam parvulos penes certum stabulum in burgo interiori Spegnimbergi, videlicet prope plateam, rapidissime impulsu ventorum subito trasvolavit in burgum novum, videlicet in Brylucio primo, deinde usque extra portam Terre exteriorem, transiliens unius hore spatio domos et segetes paleis coopertas, una tantum domo tegulis contacta numero xviii consumpsit.

Mccccxxxi. Indictione nona, die penultimo Octobris. D. Patriarcha Aquilegensis Ludovicus Dux de Thech cum quinque millibus Hungarorum per viam Goritie Forumjulium intravit, habuitque sponte et non vi Rosacium, Manzanum et Trussium. Demum metu adventus Comitis Carmignole cum tribus millibus armigerorum Dominationis Venetiarum, die Veneris xvi Novembris dictus Patriarcha cum gentibus suis fugiendo per viam quatenus venerat, rediit cum aliquibus captivis et preda in salvo, relictis Rosacio, Manzano, et Trussio sine custodibus: totoque tempore quo dicti Hungari

in Foro-Julio steterunt maxime fuerunt pluvie et inundationes aquarum Tulmenti qui crevit ultra solitum. Et eodem mense destructum fuit Manzanum mandato Serenissime Dominationis Venetiarum.

Mccccxxxii. Mille quadringentis triginta duobus in annis
Cum sicis lauros frigus siccavit olivos.

Mccccxxxiv. Mille quadringentis triginta et quatuor annis
Exussit vites nimium damnosa pruina:
Vicena et sexta tunc lux transibat Aprilis.

Mccccxxxiv. Mille quadringentis triginta et quatuor annis
Ad medium mensis quem dicunt esse Novembrem,
Tam multas collegit aquas Tulmentus ut esset
Eridano compar tollens in tergore silvas.

Mccccxxxv. Mille quadringentis triginta et quinque sub annis
Signum Aries in se cum solis corpus haberet
Marsilius Dominus stirps olim Carrigerorum
Ire domum properans defecit decapitatus,
Et Paduanorum secum pars magna necata est.

Mccccxxxv. Mille quadringentis triginta et quinque sub annis
Curreret Octobris cum jam lux altera mensis
Dedicat Ecclesiam Gulielmus Episcopus istam:
Curabat cameram Daniel tunc Presbiter ejus.

Mccccxxxvi. Mille quadringentis triginta, sexque sub annis
Crudelis Patriam pestis sevivit in istam.

Mccccl. Circa medium mensis Novembris tante fuerunt per universum pluviarum inundationes ut torrentes et flumina quoque ultra solitum exacercerent, maximeque Tulmentum fluvius in Patria ista, mirum in modum conflari visus est, ita ut, extimatione antiquiorum quorum longissima est memoria, immensos aggeres et eminentia loca, que numquam prius attigerat, superaret: atque, quod horrendum est, non solum villas quamplures vastadiens, multis et damnum intulit et terrorem incussit non modicum.

Mccccli. Die xxii Februarii parum post medium noctis fuit Terremotus vehemens quasi per quartum hore unius; ita ut multi non intelligentes inde expavescerent.

Mcccclv. Die tertia Februarii circa horam quartam noctis Terremotus validus ita universum concussit, ut in pluribus locis edificia aliqua ruinam passa sint; et inde metus non modicus multos invaserit talia non attendentes.

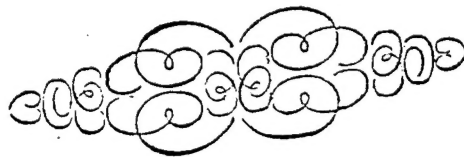
Anno Mcccclxx. Ultra medium mensis Octobris, die scilicet S. Luce xviii dicti mensis, Tulmentum precipuus Patrie fluvius quasi ne prescriptionem quandam incurreret, repentinis et immensis aquarum alluvionibus ex nimia pluviarum ingruentia maxime in montibus tantum intumuit ut amplissimum totum suum alveum compleret, ripas ipsas eminentes ab utroque latere attingendo, et suum solitum excedens meatum, campneas et loca que

numquam prius eum senserant invasit atque vastavit, quod cunctis fere cernentibus et spectaculum novum prebuit, et stuporem induxit.

Anno vero sequenti MCCCCLXXI initio scilicet ipsius anni e contra quasi in quo precedens annus peccaverat, hic sequens emendare veniret, fuit hyems temperatissima et valde serena fere tota et absque nive saltem in campis et apud nos, excepta tamen modica unius tantum noctis nive repentina, que subito in crastinum per subsequentem pluviam resoluta evanuit, et rediit statim serenitas. Que quidem temperantia atque serenitas utinam fertilitatem nobis afferat et jucunditatem.

MCCCCLXXXIX. Die VII Julii. Illustrissimus Imperator Federicus venit ad Portumnaonem cum equitibus tercentum, et stetit illic circa dies quadraginta.

67767